

ALLIANCE HIGH SCHOOL

MSURURU WA MJARABU WA KWANZA

MUHULA WA KWANZA 2016

KIDATO CHA NNE

JINA _____ NAMBARI _____ MKONDO _____

102/2

KISWAHILI

KARATASI YA 2

LUGHA

JANUARI 2016

MUDA: SAA 2½

Maagizo (1) Jibu maswali yote.

(ii) Majibu yote yaandikwe katika nafasi ulizoachiwa wazi.

(iii) Karatasi hii ina kurasa _____ zilizopigwa chapa.

Sehemu	Upeo	Tuzo
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

UFAHAMU.

Soma kifungu kifuatacho kasha ujibu maswali.

Tokea muundo mpya wa serikali uanze miaka miwili iliyopita, kumeendelea kushuhudiwa matatizo mengi hali iliyopelekea kushuhudiwa kwa msururu wa migomo na maandamano ya raia. Fujo za karibuni kabisa ni zile zinazoshuhudiwa katika miji mikubwa za wachuuzi na wafanyibiashara wakipinga hatua za serikali za kaunti kuwatoza ushuru takribani kwa kila huduma na bidhaa ikiwemo wanyama, kuku na ndege. La kuhuzunisha zaidi katika baadhi ya majimbo imeripotiwa kuwa raia wamelazimika kulipa ushuru kwa kutaka tu kuona maiti za jamaa zao kwenye vyumba vya kuhifadhia maiti.

Wanasiasa wameonekana kuwa na wakati mgumu kutetea mfumo huu mpya wa ugatuzi huku baadhi wakisema kwamba matatizo yanayoshuhudiwa kwa sasa yametokana na ugeni wa mfumo huo. Wengine wameinyoshea kidole serikali ya kitaifa kwamba ndiyo inayosambaratisha muundo huu. Wengine wanahoji kuwa bado ni mapema na kwamba kunahitajika muda mrefu ili kufaulu. Ni wazi kwamba kumekosekana nidhamu bora ya kusimamia maisha ya raia nchini Kenya. Matatizo yanayokumba raia kwa sasa ni dalili kuwa mfumo wa serikali ya ugatuzi umeongezea chumvi kwenye kidonda badala ya kutibu. Swali ni je, hadi lini nidhamu ya kusimamia raia itakuwa ni suala la majaribio na makosa?

Hatua ya kuwarundikizia raia ushuru ni kitendo cha unyonyaji na cha dhuluma kinachofaa kupingwa. La kufahamishwa hapa ni kwamba ushuru ndio njia kubwa ya kuzalisha mapato ya serikali zinazojifunga na mfumo wa kimagharibi wa kiuchumi wa kibepari ikiwemo Kenya. Asilimia 90 ya mapato ya serikali za kibepari huegemea ushuru. Kwa hivyo hatua ya serikali za kaunti kuwanyonya raia kwa kuwalipisha ushuru si ajabu bali thibitisho kuwa jamii ya Kenya inaongozwa na nidhamu ya kiuchumi ya ubepari mfumo wa unyonyaji na ukandamizaji. Ukweli unabakia kuwa ndani ya serikali za kibepari raia ndio hubebeshwa mzigo wa ushuru unaoishia matumboni mwa viongozil

Miito ya mabadiliko ya katiba na ya miundo mipya ya kiutawala si lolote ila ni moja tu ya hatua za mfumo wa kibepari kujipa muda wa kuishi na kuziba aibu zake za kushindwa kusimamia maisha ya watu. Kufeli huku kwa mfumo huu kunashuhudiwa hadi kwenye nchi kubwa za kibepari kama Marekani na Uingereza hivyo nazo zimekumbwa tele na maandamano na fujo za raia wakilalamikia hali ngumu ya maisha.

Maswali.

(a) Yape makala haya anwani mwafaka.

(al. 1)

(b) Eleza mtazamo wa wanasiasa kuhusu utepetevu wa mfumo huu.(al.3)

(c) "Ugatuzi nchini Kenya ni mfumo wa kibepari" Thibitisha kauli hii kwa kurejelea makala. (al.3)

(d) Migomo ni zao la matatizo yaliyogatuliwa kutoka serikali kuu. Toa sababu nyingine zinazosababisha migomo katika serikali za ugatuzi. (al.4)

(e) Thibitisha jinsi mfumo wa ugatuzi umeongeza chumvi kwenye kidonda badalal ya kutibu. (al.2)

(f) Eleza maana ya maneno yafuatayo.

(al.2)

2. UFUPISHO.(ALAMA 15)

Kwa kawaida, binadamu huishi kwa kutangamana na binadamu wenzake. Katika kutangamana huku, watu huathiriwa kitabia, kifikira, kimavazi na kimaisha kwa jumla. Watu wote katika jamii wana uwezo wa kuathiri na kuathiriwa na wenzao wa umri mmoja. Hata hivyo, walio katika hatari ya kuathiriwa zaidi na mahirimu wao ni vijana. Hali hii ya kuathiriana huitwa shinikizo-rika au shinikizo-marika. Vijana huaminiana na kuthaminiana sana. Kwa sababu hiyo, ni rahisi sana kuingizwa katika mitego na wenzao. Isiaminiwe kuwa vijana pekee ndio wanaotahiriwa na shinikizo-rika. La hashal! Watu wazima pia huwafuata wenzao mithili ya bendera kufuata upepo. Mwenzake akinunua gari, yeye pia hukimbilia mkopo kununua gari la sampuli iyo hiyo bila kuwazia kima cha kibindo chake.

Wataalamu wa saikolojia husema kuwa kukabiliana na tatizo la shinikizo-rika si rahisi kwa sababu shinikizo-rika huleta mtafaruku wa kinafsi akilini mwa anayeathiriwa. Nafsi moja humshawishi kufuata wenzake huku nyingine ikimnasih kuandamana upekee au ubinafsi wake. Shinikizo-rika huathiri sana mahitaji ya kisingi ya binadamu. Ikumbukwe kuwa mahitaji haya ya kimsingi ni ya kila mwanadamu, nayo ni kama vile kupata lishe, hewa safi, kupenda na kupendwa miongoni mwa mengine. Kila mtu hutaka kujihusisha na kundi la watu ambao watamfanya kuhisi kuthaminiwa na kukubalika. Kutokana na haja ya kutaka kukubalika, anayetaka kutambuliwa huridhia matakwa ya wenzake bila hata kuyawazia.

Shinikizo-rika hujitokeza kwa sura nyingi. Mathalani, vijana huwafanya wenzao kuona kuwa wana hatia wasipoafiki kutekeleza kama wanavyoshinikizwa. Kauli kama vile 'tulifikiri wewe ni mmoja wetu' au 'usiposhirikiana nasi utakuwa umetuvunja moyo' hutamalaki. Wanaokataa kushinikizwa hubezwa na kufanyiwa stihizai na wenzao na hata kutengwa. Vitisho hutolewa, wakati mwingine na anayeshinikizwa akidinda, mabavu hutumika.

Ni muhimu kwa watu, hasa vijana, kufahamu kuwa shinikizo-rika lipo na wanapokabiliwa na tatizo hilo, watambue kuwa wana haki ya kusimama kidete msimamo wao dhidi ya wenzao. Kumbuka, baridi huwazizima kondoo kwa namna tofauti. Kama njia moja ya kukabiliana na shinikizo-rika, wansaikolojia wanapendekeza watu kijiamini na kuelewa kwamba wana haki ya kuwa tofauti na kuwa na upekee wao. Mtu anapojiamini na kushikilia msimamo wake, anaweza kujiepusha na madhara yatokanayo na shinikizo-rika. Asiyejiamini hiwa mwepesi sana wa kuingizwa katika lindi la mashaka na wenzake.

- (a) Bila kupoteza maana, fupisha aya ya kwanza nay a pili kwa maneno (40),(al. 8,1 ya utiririko)

Nakala ghafi

Jibu

- (b) Fupisha mambo muhimu ambayo mwandishi amezingatia katika aya tatu za mwisho.(amaneno 30)

Nakala ghafi

Nakala safi

3. MATUMIZI YA LUGHA.(AL. 40)

(a) Andika mifano mine ya vitenzi vya silabi moja katika kauli ya kutendeshwa. (al.2)

(b) Eleza sifa bainifu za jozi hizi za sauti. (al.3)

(i) /p/na/b/

(ii) /ng'/na/ny/

(iii) /ch/na/j/

(c) Tunga sentensi yenye muundo wa (al. 4)

S-KN (N+V) +S+KT (T+N)

(d) Tofautisha kati ya kitenzi (al.2)

(i) kishirikishi kipungufu

Kishirikishi kikamilifu

- (e) Bainisha uamilifu wa viambishi katika neno (al.3)

Alitupendelea

- (f) Andila kwa ukubwa

Ndovu aliharibu kichaka cha miti. (al. 2)

- (g) Kwa kutumia mifano bainisha tofauti kati ya shadda na kiimbo (al.2)
-
-
-
-

- (h) Bainisha nomino katika sentensi ifuatayo na ueleze ni za aina gani. (al.3)

Mbunge mwanamume alishikwa na kiwewe alipozomewa na halaiki ya watu.

(al.2)

- (i) Tunga sentensi moja kuonyesha matumiizi ya hali "a"
-

(j) Kwa kutumia sentensi, onyesha matumizi manne ya kiambishi 'ku' (al.2)

(k) Andika methali inayoafili maelezo yafuatayo. (al.2)
Mtu akishindwa na jambo hutafuta visababu anavyovisingizia kumkwaza,

(l) Kanusha
Nikimuona mwizi nitamuadhibu vibaya sana. (al.2)

(m) (i) Kishazi ni nini? (al. 1)

(ii) Tunga sente si kuonyesha aina ya kishazi. (al.2)

(n) Andika sentensi moja ukitumia kihishi cha bezo. (al.1)

(o) Tofautisha baina ya kitenzi kisaidizi kikamilifu na kitenzi kisaidizi kipungufu. (al.2)

(p) Tofautisha vitate hivi;

(al.2)

(i) Kati

(ii) Gati

(q) Eleza maana ya mdhau zifuatazo

(al.2)

(i) Fuatia mrau

(ii) Piga mbweu

(r) Andika katika udogo

(al.1)

Ngoma zilizopigwa na wasicha wale zimepasuka.

4. ISIMU JAMII

ALAMA 10

Jadili sifa kumi za rejesta ya kisheria.

(al.10.)